

МУЗИКОЗНАВЧА ДУМКА В ТЕРЕНАХ СУЧАСНИХ МАРІАНСЬКИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Литвиненко Олена Володимірівна

аспірантка кафедри музичного мистецтва та звукорежисури

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

викладач вокально-хорових дисциплін

Комунальний заклад початкової спеціалізованої освіти

«Мистецька школа № 1 імені Е. Г. Гігельса»

м. Одеса, Україна

Маріанська тема у сучасному мистецтвознавстві є однією з важливих та цікавих для дослідників, які об'єктом свого дослідження вибрали християнське мистецтво, у тому числі співоче. В українському музикознавчому дискурсі теми втілення образу Пресвятої Богородиці знайшло своє втілення у низці досліджень останніх двох десятиліть.

Найбільш повне і глибоке втілення маріанської тематики знайшло в працях львівської дослідниці Н. І. Сиротинської. Перш за все відзначимо монографію «Перло многоцінне: музично-поетичний світ богородичної гімнографії», видане авторкою у 2014 році [13]. На базі вказаної монографії дослідницею у 2017 році була захищено дисертацію на здобуття доктора мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури [4].

Протягом періоду з 2006 по 2017 рр. Н. Сиротинською були видані статті, присвячені різним аспектам музичного втілення образу Богородиці: жанрова система богородичної гімнографії у контексті сакрального мистецтва [5], гімнографія осмогласним богородичним піснеспівом «Грішних молитви» і стихири «Богоначальним мановенієм», присутні в українських ірмологіонах [12, 14], огляд дослідницької думки щодо богородичної гімнографії [9], еволюційні шляхи богородичної гімнографії східної традиції [8, 10], характеристика богородичного репертуару, присутнього в літургійних рукописах часів Київської Русі [7], богородична тематика церковного співу східноцерковної православної традиції у контексті барокової літератури [3, 6], нарешті, музично-поетична характеристика празника Святої Богородиці в часи короля Данила [11].

Цікавий аспект співвідношення літургійного співу та іконопису в середньовічній монодії (на прикладі богородичного піснеспіву «Про тебе радується») представлений у статті одеської музикознавиці

Т. М. Каплун, в якій зіставляється кольоровий спектр однойменної ікони і звуковисотні показники знаменного пісенспіву другої половини XVII століття, зафіксованого невменною помітною нотацією [1]. Інноваційний тип аналізу дозволяє автору вказаної роботи дійти до висновку щодо потенційних можливостей проведення такого роду досліджень.

Маріанській темі у музичному мистецтві на прикладі творчості харківського композитора католицького віросповідання межі XIX–XX ст. К. Горського, який є фундатором харківської академічної музичної культури, призначена стаття Г. В. Маринчак [2]. Як зазначає автор публікації, на прикладі трьох творів – канонічної церковної кантати, кантати світського змісту, акапельного хорового концерту – у статті надані *жанрово-стилістична* класифікація явища втілення маріанської теми у творчості вищезначеного автора конфесійної, жанрової, національної [там само, с. 214]. Композитор відтворює образ Богородиці як з точки зору архетипового сприйняття, так і у контексті втілення особистісно-індивідуального, почуттєвого відображення рис Пресвятої Діви, які «здатні викликати у слухачів різноманітні та глибокі емоційні враження» [там само, с. 225]. Крім того, автор акцентує важливість виконавського складу творів, присвячених Богородиці: «акцент робиться на сольній вокальній складовій, виникає камерний, ніби інтимний, психологічно деталізований варіант втілення маріанської теми. У творах, де сольна-вокальна складова є лише рядоположною хоровій чи оркестровій, виникає образ іншого змісту, який можна охарактеризувати як носій соборності, ідейної єдності, що розкриває діяння Богородиці як заступниці роду людського перед Спасителем» [там само, с. 225]. Цікавим є висновок дослідниці, в якому констатується формування певної жанрово-стильової моделі, видобування авторського «музично-маріанського» стилю з поєднанням різних національних стилістик (польської, французької та української). Саме на їх перетині і складаються «характерні прикмети авторського стилю композитора, для якого маріанська тема була однією з провідних» [2, с. 226].

Література:

1. Каплун Т. М. Образ Богородиці в православній співочій та іконописній традиції (на прикладі пісенспіву «Про тебе радується»). *Проблеми сучасності: мистецтво, культура, педагогіка* : Луган. держ. ін-т культури і мистецтв : [зб. наук. праць / за заг. ред. В. Л. Філіппова]. Вип. 23. Луганськ : Вид-во ЛДІКМ, 2012. С. 64–74.
2. Маринчак Г. В. Маріанська тема у музичному мистецтві: аспекти історичної та жанрової стилістики (на прикладі творчості К. Горського). Вип. XVIII. 2019. С. 213–229.

3. Сиротинська Н. І. Богородична гимнографія та українська барокова література. *Музикознавчі студії*. Інститут мистецтв східноєвропейського національного університету імені Л. Українки та НМА ім. П. Чайковського. Вип. 14. Луцьк, 2015. С. 73–84.

4. Сиротинська Н. І. Богородична гимнографія у вимірах духовної культури України XI–XVII століть : дис. ... д-ра мистецтвознавства : 26.00.01 ; Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. Київ, 2017. 450 с.

5. Сиротинська Н. І. Богородична гимнографія як система жанрів сакрального мистецтва. Українська музика. Щоквартальник ЛНМА ім. М. В. Лисенка. Львів, 2017. Ч. 2. С. 36–43.

6. Сиротинська Н. І. Богородична тема у сакральній гимнографії та українській бароковій літературі. *Вісник Львівського університету. Серія : Мистецтво*. Львів, 2013. Вип. 12. С. 18–27.

7. Сиротинська Н. І. Богородичний репертуар у літургійних рукописах Київської Русі. *Українська музика*. Щоквартальник. Львів, 2012. Ч. 2 (4). С. 52–69.

8. Сиротинська Н. І. Генеза образу Богородиці у гимнографії Східної Церкви. *Українська музика*. Щоквартальник. Львів, 2011. Ч. 1. С. 55–75.

9. Сиротинська Н. І. Дослідження богородичної гимнографії у науковому дискурсі. *Українська музика*. Щоквартальник ЛНМА ім. М. В. Лисенка. Ч. 3. Львів, 2017. С. 5–13.

10. Сиротинська Н. І. Еволюція образу Богородиці у гимнографії Східної Церкви ірмологіонів. *Молодий вчений*. Херсон № 1(41) січень, 2017 р. С. 153–157.

11. Сиротинська Н. І. Музично-поетична інтерпретація празника Пресвятої Богородиці доби короля Данила. *Доба короля Данила в мистецтві, науці і літературі*. Львів, 2008. С. 298–309.

12. Сиротинська Н. І. Осмогласні богородичні пісенспіви «Грішних молитви» в українських ірмологіонах. *Київське музикознавство. Культурологія та мистецтвознавство*. НМАУ ім. П. І. Чайковського, Київський інститут музики ім. Р. М. Глієра: до 150-річчя Київського інституту музики ім. Р. М. Глієра. Вип. 55. Київ, 2017. С. 3–10.

13. Сиротинська Н. І. Перло багатоцінне: музично-поетичний світ богородичної гимнографії. Львів : видавець Т.В. Тетюк, 2014. 334 с.

14. Сиротинська Н. І. Стихира *Богоначальним мановенієм* празника Успенія Пресвятої Богородиці в українській сакральній монодії. *Калюфонія* : науковий збірник з історії церковної монодії та гимнографії, Львів, 2008. Ч. 4. С. 57–71.